

A M. O. K. ezévi működése a gyakorlati madárvédelem terén.

IRTA CSÖRGEY TITUSZ.

A gyakorlati madárvédelemnek mult évi beszámolómban részletesen ismertetett szervezési munkálatait* intézetünk ezidén teljes erővel folytatta.

Az állami erdőbirtokok és az erdészeti tanintézetek kísérleti telepeinek az első évre szánt madárvédelmi eszközökkel való felszerelését befejezván, egyidejűleg újabb madárvédelmi telepek létesítésére is megbízatást nyert.

DR. DARÁNYI IGNÁCZ földmiv. miniszter ugyanis a madárvédelem gyakorlását az *állami gazdasági tanintézetek* területein is rendszerezíteni óhajtotta, oly módon, hogy a madárvédelem, mint a modern gazdaságtudományoknak egyike, szemléltető előadások keretében műveltessék.

A részint helyszíni szemle, részint írásbeli értesülések alapján számbavett alkalmas területek első évi ellátása céljából 3 gazdasági főiskola és 16 földmives'iskola használatára 458 fészekodu és 26 etetőkészülék szereztetett be. Ez új telepek egyike, a magyaróvári gazd. akadémia tanulmányi kertje rendkívül kedvező fekvése folytán elsőrendű mintatelepnek igérezkik.

Az eredmények állandó nyilvántartása és különösen a sajátos helyi viszonyok tanulmányozása céljából tervbe vett *kérdőívek* szétküldése is megkezdődött ez év folyamán. E kérdőívek nem csak az állami erdőbirtokok madárvédelmi telepeire, hanem a kárászi fészekodugyár főkönyvéből egybeállított *ezimtár* alapján *magántulajdonban* levő nagyobb telepekre is megküldettek. Az ebből folyó élénk levélcserere, mely az érdeklődés állandó fentartásának legkiválóbb eszközéül bizonyult, madárvédőink számos értékes tapasztalatának és életrevaló ötletének juttatott birtokába. Az

* Gyakorlati madárvédelmünk állami eszközei és intézményei. Aquila, 1907, p. 291—314.

Die heurige Tätigkeit der U. O. C. auf dem Gebiete des praktischen Vogelschutzes.

VON TITUS CSÖRGEY.

Die in meinem vorjährigen Berichte* eingehend geschilderte organisatorische Tätigkeit auf dem Gebiete des praktischen Vogelschutzes wurde von unserem Institute auch heuer mit voller Kraft fortgesetzt.

Nachdem die staatlichen Forste und die Versuchsstationen der forstlichen Lehranstalten mit den Einrichtungen für Vogelschutz versehen waren, erhielt das Institut den Auftrag, neue Stationen einzurichten.

Es war nämlich der Wunsch des kön. ung. Ackerbauministers DR. IGNATIUS V. DARÁNYI, dass der praktische Vogelschutz auch in die *staatlichen landwirtschaftlichen Lehranstalten* eingeführt werde, und zwar in der Weise, dass der Vogelschutz, als ein Wissenschaftszweig der modernen Ökonomie, anschaulich vorgetragen werde. Die geeigneten Gebiete wurden teilweise durch eigene Anschauung, teilweise durch schriftliche Erkundigungen festgestellt und wurden für die Errichtung derselben im ersten Jahre 458 Nisthöhlen und 26 Futterapparate an drei höhere landwirtschaftliche Institute und an 16 landwirtschaftliche Schulen verteilt. Eine dieser Stationen, nämlich der Versuchsgarten der landwirtschaftlichen Akademie in Magyaróvár, verspricht infolge ausserordentlich günstiger Lage eine Musterstation ersten Ranges zu werden.

Heuer begann auch das geplante Versenden der *Fragebogen*, damit die Resultate ständig in Evidenz gehalten und besonders die eigentümlichen lokalen Verhältnisse in Betracht gezogen werden können. Diese Fragebogen wurden nicht nur an die Vogelschutz-Stationen der staatlichen Forste, sondern auf Grund des *Namensverzeichnisses*, welches aus dem Hauptbuche der Nisthöhlenfabrik in Baranyakárász zusammengestellt wurde, auch an die grösseren, *in privatem Besitze* befindlichen Stationen versandt. Der dadurch hervorgerufene lebhaftige Briefwechsel,

* Staatliche Mittel und Institutionen für den praktischen Vogelschutz in Ungarn. Aquila 1907. p. 291—314.

aránylag jelentékeny számban visszaérkezett kérdőívek pedig annak adták örvendetes bizonyosságát, hogy a beléjük helyezett reményt nem csak a magyar viszonyokhoz módosított madárvédelmi *eszközök* és sajátos alkalmazási módjuk, hanem maguk a *madárvédők* is valóra váltották.

Tér és időszüke folytán a kérdőívek terjedelmes anyagát csak a jövő év folyamán lesz módomban közreadni. Szükségesnek tartom azonban az alábbi két, különösen figyelemre méltó eredményre már most rámutatni.

1. *A királyhalmi erdőéri szakiskola madárvédelmi telepe*; vezetője TEODOROVITS FERENCZ m. kir. erdőmester. Az első kísérletül alkalmazott, mindössze 34 fészekodu közül ezidén 21-ben költött a *szénczinege*, nagyrészt kétszer egymásután. Az eredmény a fészkelés ideje alatt 10 naponként végzett pontos revíziók bizonyossága szerint *212 fióka!*

2. *Gróf Almássy-uradalom nógrádkékkői madárvédelmi telepe*; vezetője PLATTHY ÁRPÁD, urad. intéző. A 120 fészekodu közül ezidén 109 volt elfoglalva, még pedig 90 pár hasznos rovar-evő és 19 pár *mezei veréb* által. A rovar-evő madarak ezzel járó nagyméretű elszaporodásának az lett az eredménye, hogy míg ezidén Kékkő határának gyümölestermését csaknem semmivé tette a hernyók tömege, az uradalmi gyümölcsösök, valamint TÓTH KÁLMÁN tanítónak ugyancsak benépesült fészekodvakkal felszerelt gyümölcsöse gazdag termést adott.

Az előbbi szemelvényből látható, az aránylag kis számú, de mintaszerűen kezelt fészekodvakkal elérhető óriási czinegeszaporulat termézetes magyarázata a nógrádkékkői sikernek, a mely a rovarirtó madármunka hathatós voltának egyik újabb, döntőerejű bizonyítéka.

A fontosabb madárvédelmi telepek közvetlen tanulmányozása, valamint alkalmas újabb

welcher sich als vorzügliches Mittel zum ständigen Aufrechterhalten des Interesses erwies, brachte uns vielfache wertvolle Erfahrungen und zur Durchführung geeignete Anregungen von unseren Vogelschützern. Die in verhältnismässig grosser Anzahl zurückgelangten Fragebogen legten andererseits dafür erfreuliches Zeugnis ab, dass die Hoffnungen, welche wir an dieselben knüpften, nicht nur von den, an die ungarischen Verhältnisse angepassten Vogelschutz-*Einrichtungen* und deren spezieller Anwendung, sondern auch von den *Vogelschützern* erfüllt wurden.

Infolge Raum- und Zeitmangels kann das umfangreiche Material der Fragebogen erst im nächsten Jahre veröffentlicht werden. Ich erachte es jedoch für notwendig, auf die beiden unten folgenden, besonders beachtungswerten Resultate schon jetzt hinzuweisen.

1. *Vogelschutzstation der Forstwartschule in Királyhalom*, Leiter ist FRANZ v. TEODOROVITS, k. ung. Forstmeister. Von den beim ersten Versuche angewandten 34 Nisthöhlen wurden heuer 21 von *Kohlmeisen* besetzt, die meisten zweimal nacheinander. Der Erfolg war laut den von 10 zu 10 Tagen genau durchgeführten Revisionen *212 Junge!*

2. *Vogelschutzstation der Graf v. Almássy-schen Herrschaft in Nógrádkékkő*; Leiter ist Gutsverwalter ÁRPÁD v. PLATTHY. Von 120 Nisthöhlen waren heuer 109 besetzt, und zwar 90 von nützlichen Insektenfressern und 19 von *Feldsperlingen*. Die dadurch hervorgerufene grosse Vermehrung der insektenfressenden Vögel hatte das Resultat, dass der Obstgarten der Herrschaft, sowie derjenige des Lehrers KOLOMAN v. TÓTH, wo auch besetzte Nisthöhlen vorhanden waren, reiche Ernte lieferte, während der übrige Obstertrag in Kékkő dem Raupenfrass zum Opfer fiel.

Es lässt sich hierans ersehen, dass die riesige Vermehrung des Meisenbestandes, welche durch verhältnismässig wenige, aber mit musterhafter Sorgfalt behandelte Nisthöhlen erreicht wird, eine natürliche Erklärung des in Kékkő erreichten Erfolges ist, welcher seinerseits einen neuen, entscheidenden Beweis für die tatsächliche Wirkung der Arbeit insektenfressender Vögel liefert.

Das unmittelbare Besichtigen der wichtigeren Vogelschutzstationen, sowie das Be-

területek kikutatása a most már rendszeresített hivatalos kiküldetések keretében a tavalyinál fokozottabb mértékben volt végezhető. A legnagyobb figyelmet ezidén is a gabonatermők vidékekre fordítottuk, a hol a rovarevő madarak mesterséges elszaporításának legnagyobb szüksége mutatkozott s a hol az ilyen irányú kísérletek a verebek milliói folytán a legnagyobb nehézségekbe ütköznek. A fészkelés idején a Hortobágy-pusztát, a páratlan madárbőségű halasi Fehértó-erdőt, a kecskeméti Szikra- és Tös-erdőt, a királyhalmi m. kir. erdőéri szakiskola kísérleti telepét, a gödöllői m. kir. méhészeti állomást, a nyár folyamán pedig DR. DARÁNYI IGNÁCZ földmív. miniszter dunaörsi madárotthonát, valamint a magyaróvári m. kir. gazdasági akadémia tanulmányi kertjét volt alkalmam megszemlélni. Hivatalos kiküldetés keretében dolgoztam ki végül a BÁRÓ AMBRÓZY LAJOS temes-határmajori birtokán 60 hold park és 400 hold lomberdő területen létesítendő madárvédelmi telepnek két évre szóló tervezetét.

A Hortobágy-pusztán, a sáskairtó madarak tanulmányozásából kifolyólag intézetünk a madártelepítés terén új kísérlettel is megpróbálkozott: a hathatós sáskairtónak bizonyult kékvércse — *Cerchneis respertinus* (L.) — mesterséges elszaporításával ott, a hol Alföldünk e jellemző, kedves madara, elhagyott varjú- és szarkafészkek híján eddig megtelepülni nem tudott. E célból f. é. április végén két akácziligetben 55 db, 20 cm. átmérőjű és 15 cm. mély fűzressző-kosarat helyeztünk el a fák koronájának középmagasságában. A kosarakat durva szénával béleltük ki. Az eredmény hivatalos számbavétele a második évre volt tervezve, a mikorra a kosarak az eső és napfény hatása alatt a környezethez már eléggé hozzáfakultak. S ime, a m. kir. rovarani állomás adjunktusától, BAKÓ GÁBOR-tól nyert értesülés

stimmen von neuen geeigneten Gebieten konnte in diesem Jahre in erhöhtem Masse durchgeführt werden, indem die amtlichen Entsendungen nunmehr vollkommen geordnet sind. Die grösste Aufmerksamkeit wurde auch heuer den Gebieten mit Getreidebau gewidmet, wo auch die grösste Notwendigkeit zur Vermehrung der insektenfressenden Vögel vorhanden ist, und wo den diesbezüglichen Versuchen infolge der Millionen von Sperlingen die grössten Schwierigkeiten entgegenstehen. — Während der Brutzeit besichtigte ich das Hortobágy, den ungemein vogelreichen Wald bei Fehértó in Halas, den Szikra- und Tös-Wald in Kecskemét, die Versuchsstation der k. ung. Forstwarteschule in Királyhalom, die k. ung. Bienenzuchtstation in Gödöllő: während des Sommers besuchte ich das Vogelheim des kön. ung. Ackerbauministers DR. IGNATIUS V. DARÁNYI in Dunaörs und den Versuchsgarten der k. ung. landwirtschaftlichen Akademie in Magyaróvár. Im Rahmen einer amtlichen Entsendung entwarf ich schliesslich den für die zwei ersten Jahre gültigen Plan zur Einrichtung einer Vogelschutzstation, welche auf dem Gute des Baron LUDWIG V. AMBRÓZY in Határmajor, Komitat Temes, auf einem Gebiete von 60 Joch Park und 400 Joch Laubwald errichtet werden soll.

Auf dem Hortobágy machte das Institut, durch das Studium der heuschreckenvertilgenden Vögel veranlasst, einen neuen Vogelansiedelungsversuch; es sollte nämlich der sich als wirksamer Heuschreckenvertilger bewährte Rotfussfalke, *Cerchneis respertinus* (L.), künstlich vermehrt werden, namentlich auf diesem Gebiete, wo sich dieser charakteristische, beliebte Vogel der Tiefebene infolge Mangels an verlassenen Krähen- und Elsternestern bisher nicht ansiedeln konnte. Zu diesem Zwecke wurden Ende April l. J. in zwei Akazienwäldchen 55 Stück aus Weiden geflochtene Körbchen — Durchmesser 20, Tiefe 15 cm — in mittlerer Höhe der Baumkronen ausgehängt. Die Körbchen wurden mit Heu ausgefüllt. Die Revision wurde für das zweite Jahr bestimmt, wo die Körbchen unter dem Einflusse von Regen und Sonnenschein schon mehr die Farbe der Umgebung angenommen haben werden. Laut der Mitteilung von GABRIEL BAKÓ, Adjunkt der k. ung. Station für Insektenkunde, haben jedoch

szerint két kékvéresepár már az első évben megtelepült a fészekkosarakban.

Minthogy az idei szemleutakon az is nyilvánvalóvá lett, hogy a M. O. K. csekélyszámú és sokfelé elfoglalt személyzete nem lesz képes a kísérleti területek bejárását oly mértékben végezni, a mint az az első évek alapvető munkálatainak sikere érdekében szükséges volna. DR. DARÁNYI IGNÁC földmiv. miniszter úgy intézkedett, hogy a felügyelettel megbízottak száma állami erdészeti tisztikarunkból egészítettessék ki.

A Duna-Tisza között, különösen Pest megyét illetőleg a választás először is SELYMESSY FERENCZ m. kir. erdőmesterre esett, a ki a halasi Fehértó-erdő, továbbá Kecskemét városa erdeiben stb. kitűnő sikerrel végzett madárvédelmi munkálataival rátermettségenek és buzgalmának kiváló jeleit adta. A hivatott egyének további kiválasztása során remélhetőleg sikerül ezt a felügyelői intézményt az ország egész területére kiterjeszteni.

A térfoglalás műve ez évben javarészt befejeztetvén, a mélyítés munkája következik: a madártani ismeretek írásban és képben való fokozott fejlesztése.

Földmiv. minisztériumunk kiadásában már ezidén megjelenhetett HERMAN OTTÓ „*Madarak hasznáról és káráról*“ szóló, széles körben okulással és élvezettel olvasott művének harmadik, jelentékenyen bővült kiadása, folyamatban van a mesterséges fészekodvak alkalmazásáról szóló „*Útmutató*“-nak díjtalanul való szétküldése.

Megadatott végül annak is a módja, hogy összes hazai madaraink színes ábrái, néhány év folyamán, kb. 40-es sorozatokban közreadassanak. E színes képsorozat kiadására a M. O. K.-ot nem csak az ország számos pontjáról érkező kívánság, de annak a tudata is készteti, hogy a védendő fajok pontos ismerete madárvédelmi törvényünk sikeres végrehajtásának is elsőrendű feltétele.

schon heuer zwei Rotfussfalkenpaare in den Nistkörbchen gebrütet.

Indem es sich während den heurigen Revisionsreisen herausstellte, dass das kleine, vielfach beschäftigte Personale der U. O. C. das Besichtigen der Versuchsstationen nicht in dem Masse durchführen kann, als es im Interesse des Erfolges der ersten grundlegenden Arbeiten notwendig wäre, verfügte der k. ung. Ackerbauminister DR. IGNATIUS V. DARÁNYI, dass die Anzahl der mit der Aufsicht Betrauten aus dem staatlichen Forstpersonale ergänzt werde.

Für das Gebiet zwischen der Donau und der Tisza, namentlich für das Komitat Pest, fiel die Wahl auf den k. ung. Forstmeister FRANZ V. SELYMESSY, der durch seine mit hervorragendem Erfolge gekrönte vogelschützlerische Tätigkeit im Fehértówalde bei Halas, sowie in den Wäldern der Stadt Kecskemét zur Genüge bewiesen hatte, dass er dieser Aufgabe durch seine Anlagen und seinen Eifer gewachsen ist. Durch die weitere Auswahl von geeigneten Persönlichkeiten wird es hoffentlich bald gelingen, diese Aufsicht über das ganze Land auszubreiten.

Indem die Arbeiten bezüglich der Verbreitung in diesem Jahre zum grössten Teile beendigt wurden, kann nunmehr weiter gegangen werden, und zwar zur erhöhten Verbreitung der ornithologischen Kenntnisse in Wort und Bild.

Vom k. ung. Ackerbauministerium wurde schon heuer das in weiten Kreisen mit ebensoviel Liebe als Erfolg gelesene Werk von OTTÓ HERMAN „*Über Nutzen und Schaden der Vögel*“ in der dritten, bedeutend erweiterten Auflage herausgegeben, und ist auch das unentgeltliche Versenden der „*Anleitung*“ zur Anwendung der künstlichen Nisthöhlen im Gange.

Schliesslich wurde auch die Möglichkeit gegeben, binnen einigen Jahren — voraussichtlich 40 Stück in einem Jahre — die farbigen Abbildungen sämtlicher Vogelarten Ungarns zu veröffentlichen. Zur Herausgabe dieser farbigen Abbildungen wurde die U. O. C. nicht nur durch die aus vielen Teilen des Landes lautgewordenen Wünsche, sondern auch durch das Bewusstsein veranlasst, dass die genaue Kenntnis der Arten Grundbedingung zur erfolgreichen Durchführung unseres Vogelschutzgesetzes ist.